

Hipuru Sios Leni Rumbwero Chengi

Gotri Che ri mwanji nunu ni sawero

¹ Imbihumbwa Gotri nui metele leni ele wunu ri ondiyasiro gisi ki ele ba fo ba fo sumbu ki Gotri mwanji bwarakarandaro hima lei takisopo tiki mwanji miyafu ri bwandaro. ² Woroti apa do gisi oti gisi jipe ti kamindache ya dawani Gotri ri Che ri takisopo tiki bwasiro mwanji ti apa do ya nu mendinda. Gotri ri Che tapa rihi tiki do nuwe ri wosiro. Wosini rini ondiyasiro ti, ele mwa'ambwe tinda rihi ri na kinani. ³ Gotri lindana naha sini dau hinga ri Che ri nunu keke o hingambwa ri dau. Rini funda Gotri naha hinga. Ri mwanji ti kwambu tinga dawani o mwanji ni ele mwa'ambwe hinga tinda ete sirinandau. Rini kapwa sumbu rani ri rumbwendau tau rihi ti ri humbusini kari kau Gotri Apukolaka ri tapa mama tokwe ya ri lininda.

Gotri Che ensel leni dikindau

⁴ Ka hi ri Yapai rini uchasiro ti, ensel leni uchasiro hi tini dikisindau. Wosiwani rini ensel leni dikisiwani wunu ri tako tokwe wu dau. ⁵ Hinde wowani, injelebwa Gotri ka hinga sawero,

“Mini ai che naha. Apambwa naha mini a raro.”

Wosini ri ai sawe,

“Ani ri yapai naha a sirawa rini ai che naha ri dano.”

Woroti ele ensel ni o mwanji hinga fo ri sawe nambwe, mina. ⁶ Ri Che funda naha ri do nuwe ki ri rawakakoni rini ni ya ri sawe,

“Ele Gotri ensel hinga hi rihi tumbwa sa wu rasai.”

⁷ Wosini ensel ele ni ka hinga ya wunu ri sawe,

“Rini ele ri ensel leni ri wosiwani wui ichi'ucha ti ausuwa sindau hinga.

Rini ele ri tau ra himache ni ri wosiwani wu randau tau ti hi hinga wu undau.”

⁸ Woroti Gotri Che ni ka hinga ya ri sawe,

“O Gotri ahi, mini ete da ete da King Apukolaka.

Mini sumbu kipe naha tunumbwa mi sirinani apa ele mwa'ambwe tinda ete mi aulindano.

⁹ Mini sumbu kipe naha kekembwa mi wondani ele kapwa sumbu ni mi diyahandau.

O sumbu hinga ti keke Gotri, o mi Gotri naha, rindo rihi mini nani ri ondiyasiwani eripe'aripe sumbu ti mini ki miyafu naha sukwaro.

O hinga keke mi nau le wui eripe'aripe sumbu ti mi eripe'aripe sumbu hinga hinde apa wu toro kumbwa.”

¹⁰ Wosini o hingambwa rini ai sawe,

“Apukolaka, injelembwa do nuwe mi wosisiwani kwambu naha ete dau, e, niri ti okwe mi tapa tiki mi wosiro.

¹¹ Woroti niri tinga nuwe tinga nika'ari simba hinga yini humbuno. Mini mina. Mini ete mi dano.

¹² Wosiwa hima to nika'ari simba tini lepehendau hinga mi toroni mi lepeheno.

Wosini nika'ari ako ni ai injindau hinga nuwe tinga niri tinga o hingambwa mi wosino.

Woroti, mini apa hinde mi ha kumbwa, o mi dau hinga ete mi dano. Gisi mihi ti okwe hinde apa humbu kumbwa.”

¹³ E, injelembwa Gotri ete sawero,

“Mini ai tapa mama tokwe ma liti. Wowa ichai ele mi miho hima le a wosiwa mi seke tako tokwe wu dano.”

Woroti do mwanji Gotri ensel forini ri sawe nambwe. Mina. ¹⁴ Ensel le wunu hima minde hinga mina, wunu himamwale. Wunu Gotri tau tini wu randau. Gotri to wunu rumbewani wu ini ele ri ai rata ki hambwandau sembe ha hima leni wu okulandau.

2

Gotri nunu ai rataro sumbu ti omwesika naha

¹ O hinga keke do mwanji nu mendiyo ti, inaka nuhi tiki ma torosini ma sirinawa nu sirina. Apa o mwanji ni nu mendini nu hanja'aisini nu i hinga. ² Injelembwa Gotri ensel lei takisopo tiki mwanji fwele sawero ti, o mwanji to kwambu tiki sukwaro. Wosiwani hima leto o mwanji ni wu sawesiya'aisini o wui kapwa sumbu wasa wu tororo. ³ Woroti Gotri apa nunu ri ai ratandau sumbu ti, omwesika naha.

E, ka Gotri sumbu ni gumwa nu siwa apa ri inaka enge a ti hinde hinga nu dikino? Mina, minambwe naha. Metengei naha Apukolaka to nunu ai ri ratano mwanji tini ri bwaro. Wosiwani ele hima ri mwanji ti wu mendiyo ti, wunu ka hinga nunu sawero, “Do mwanji mwe naha tumbwa.” ⁴ Wosiwani Gotri okwe o wui mwanji ni okularo ti, ba fo ba fo kwambu sumbu ri wosini ele ba fo ba fo hima heini apapanandau tau ri rasini ri inaka tiki kwambu ba fo ba fo ri wosindau Himamwale kipe ti ya wunu humwasi.

Jisas rindombwa nunu rataro hima mwa laka

⁵ Apa nu bwandau ti ichai sirano nuwe ako tini nu bwandau. Gotri ensel leto oti ni auli kinani wunu ri ondiyasi nambwe. Mina. ⁶ Chengi fotiki kaisindau ti, hima fori ete sawero,

“Hima ri hinde na hinga ri dawani rini keke ete mi hambwandau?

E, hima ri che hinde na hinga ri dawani rini keke ete mi wondau?

⁷ Mini rini ni mi sawesiwani gisi faiche naha ensel lei tako tokwe ri dau.

Woro rini ni hi omwesika laka ti mi hasiwani hi rihi ti mi rasaisinda.

⁸ Wosini ele mwa'ambwe hinga tinda ete ri seke tako tokwe mi owesiwani rindombwa ya ri aulisinda.”

Mwe naha, Gotri ele mwa'ambwe hinga tinda ete hima i seke tako tokwe owesindau. O hinga ti keke mwa'ambwe foti apumbwa apu da nambwe, mina. Woroti apa ele mwa'ambwe hinga tinda ete hima i seke tako tiki dau ti nu heinda nambwe. ⁹ Woroti apa Jisas ni nu heindau. Rini imbihumbwa gisi faiche naha ensel tako tokwe ri daro ti, Gotri hima keke wondau sumbu ti amwei ri wosini nuwe pe hima le keke ri ha kinani. Rini nunu keke amwaka omwesika ri ani ri hasiwani Gotri rini ni hi omwesika tinga kwambu tinga ya rini ha.

¹⁰ Gotri rindo ele mwa'ambwe mu naha. Rindombwa ele mwa'ambwe ri wosini ri ai aulindau. O Gotri to Jisas ni amwaka omwesika naha ti ri haro ti, o rini esisiwa rindombwa ele hima ai ri ratano hima mwa laka mwe naha ri da ki. Wosiwa kale ri che miyafu naha hewen ko tiki ri rakausiwa Jisas ga funda hi okundau hinga wu da ki. O sumbu hinga Gotri Jisas ni wosiro ti, rinjenga ri sumbu ni diyani ri wosiro. ¹¹ Nu hambwanda, kari hima ele himiyama hurahama ni okulawani ako naha sirandau ti, rini ga wunu ga tinda ete wui yapai funda. Wosiwani o keke, hiparakambwe, wunu ri na kinani huruhumba ri heinda nambwe. ¹² Rini ka hinga Gotri chengi ki sawero, “Hi mihi ti ai hiparakambwe leni amwei a sawekonda. O to mwe naha, hima miyafu wui mu tiki hi mihi ti a rasaini hukwa ti a rakonda.”

¹³ Wosini Jisas ai sawe,
“Sembe ti mwe naha rini ani hakonda.”

Wosini ri ai sawe,
“Mi ani heiwani ani ga mi ani haro che lenga do nu da.”

Jisas nunu okula ki hima minde hinga ri siraro

¹⁴ Gotri rini haro che le wunu hima minde. O keke Jisas okwe hima minde ri siraro, wosini ri haro ti, apa hima ha sumbu ti aulindau hima ri, Saiten, rini ni yesini ri diki kinani. ¹⁵ Himiyama hurahama le wunu hano tini

wu akindau. Wondani gisi gisi do nuwe ki wu dawani o aki sumbu to wunu toroni injisindau. Jisas ri haro ti, ele hima ni toroni injisindau aki bomo ni rani rumbwewa lalaunani wu eti ki. ¹⁶ Mwe mwe naha, rini ensel leni ri okula kinani do tau hinga ri ra nambwe. Minambwe naha. Rini Epuraham ri anitafenita le keke tau ri raro. ¹⁷ Woroti keke ele mwa'ambwe hinga tinda ete ri wosiro ti, ri hiparakambwe le hingambwa ri sirasinimbwa ri wosiro. O sumbu hinga ri wosisinimbwa rini wunu keke puris hima apukolaka hinga ri etiro. Rini wunu keke woni puris tau kipe tumbwa ri rani tape rihi ti angu'omwe hinga Gotri ni ri haro ti, wui kapwa sumbu rani rumbwewa ri sembe enge a ti wahapi kinani. ¹⁸ Ele simiyanehei sumbu rini ki sukwawani ele nomo hinga ri randaro. O hinga keke apa simiyanehei sumbu hima leki sukwawa rindombwa o wunu ri okulakonda.

3

Jisas hi laka tito Moses hi tini dikisindau

¹ Ele sembe haro hiparakambwe ahi le, hewen ko tiki dau Gotri rihi kunu ri nasini Jisas tau kunu haro ti, apa kunu Jisas numbwa ma ku hambwanda. Gotri rini rumbwewani ri tani Gotri mwanji sawekawesini me yapweke tiki ri hasini puris hima apukolaka hinga etiro. Nunu ri mwanji ni nu mendini sembe nu hasindau. ² Gotri to o tau ni rini hasiwani rini o tau naha ni ete funda ri sirinandaro. Ri sirinandaro sumbu ti, imbihumbwa Moses to ele himiyama hurahama lei nindo tiki Gotri tau randaro sumbu hingambwa. ³ Aka kindau hima, ri hi ti, aka ti hi tini dikindau. O hingambwa Jisas hi ti Moses hi tini dikindau. ⁴ Ele aka hinga hima tombwa ratoroni kindau. Woroti ele mwa'ambwe hinga tinda ete Gotri tombwa wosiro. ⁵ Moses rini Gotri tau ra hima. Wosini Gotri mwanji rini sawero naha hingambwa Gotri hima i

kupu lei nindo tiki tau ri randaro. Rini ri tau kipe naha ri randaro ti, Gotri Che rito ichai ri rano tau tini sawero. ⁶ Woro Kurais rini Gotri Che hinga dani rini ri tau ti Gotri ni sirinandau hima leni aulino hima mwa laka hinga ri dau. Rini Gotri rini sawero mwanji naha ni sirinani o tau ri randau. O keke, nunu okwe kwambu tukumbwa gisi gisi rini ni nu hambwandani nu eripendani rini nu nikisindawa nunu okwe Gotri hima kupu lembwa.

Ele Gotri mwanji ni sawesiya'airo Juta himako wunu himati hinga

⁷ O hinga ti keke Gotri Himamwale kipe ti mwanji tini ma nu mendi. Mwanji mwe ti ka hinga:

“Apa ri mwanji ti ku mendini ⁸ inaka kuhi ti kwambu ki ku toronambusini ku da kei, imbihumbwa kui metele le Gotri mwanji ti wu sawesiya'aindari hinga.

Wunu ka hima da nambwe michi ki wu dani inaka wuhi ti kwambu ki wu toronambusini ani ni wu simiyaneheindaro.

⁹ Ka gisi ki kui metele le ai kwambu ti heindaro asama ti 40 hinga.

Woroti mina, wunu ani ni ete wu simiyaneheindaro.

¹⁰ O sumbu hinga ti keke ani ele himiyama hurahama ni sembe enge miyafu naha wunu ani akoni ka hinga a sawero,

‘Wunu gisi gisi sembe wuhi ele kapwa sumbu miyafu ni wu hambwakoni o numbo ahi ni wu sirinanda nambwe.’

¹¹ O keke ani sembe enge wunu ani akoni ete a sawesindau, ‘Kari kau mwe naha, wunu apa himati ko ahi ki wu sira hinga. Minambwe naha wunu a nasindau.’ ’

Apa Isurel le Gotri mwanji wu sawesiya'airo hinga nu sawesiya'ai ki

¹² Ai hiparakambwe le, kunu ma ku hambwafwa'ainda, foki kui nindo tiki sembe haro hima fori inaka kapwa ri hambwakoni ete da ete da Gotri ni gumwa o ri sikonda. ¹³ Gotri nunu haro gisi ti doha'a ya ete da. Wondawa kunu gisi gisi ele hiparakambwe ni mwanji kipe tumbwa ma ku sawendani wui inaka tini ma ku yeni rasainda. Foki hima ni gambondau kapwa sumbu foti kui nindo tiki sukwani kunu gambondawa inaka kuhi ti ku toronambusi ki. ¹⁴ Metengei naha sembe nu haro hingambwa, apa o sembe ha sumbu ma nu toronambusini ete nu sirinani i ini nu hano gisi tukumbwa nu ambwe. O hinga nu wosiwambwa nunu Kurais ga funda nu etisini ele sumbu kipe rihi nu torono.

¹⁵ Nu hambwanda, ka mwanji o ya ete da:
 “Apa kunu ri mwanji ti ku mendikoni inaka kuhi ti kwambu ki ku toronambusini ku da kei, kui metele le ai mwanji ti wu mendini kwambu ki wu daro hinga.”

¹⁶ Imbihumbwa hinde na hima leto Gotri mwanji tini wu mendini wu sawesiya'aindaro? Oti Isip ko tiki dawani Moses to tani wunu ra'airo hima leto o sumbu hinga wu wosindaro. ¹⁷ Ka 40 asama hinga Gotri sembe enge a ti hinde na hima leni andaro? Oti kale hima da nambwe michi tiki kapwa sumbu wu wosisini wu hawani wunu eini siro hima leni Gotri wunu ni sembe enge ti aro. ¹⁸ Gotri hinde na hima leni ete sawero, “Mwe naha kari kau, wunu apa himati ko ahi tiki wu raru hinga”? Oti kale ri mwanji sawesiya'aindaro himiyama hurahama lenumbwa ri sawero. ¹⁹ Woroti apa ma ku hambwawa nu hambwa. Sembe ti rini ni wu ha nambwe keke ka Gotri himati ko wu raru nambwe.

¹ Imbihumbwa Gotri ri bwani ri injiro mwanji ti ete dawani ka hinga ri sawero: “Kunu ai himati ko tiki ku raruno.” O hinga keke ma nu hambwafwa'ai, foki hima fori kui nindo tiki sembe ti mwe naha ri ha nambwe sini ka himatino ko ki o ri i nambwe sikonda. ² Hinde wowani, nunu Gotri mwanji kipe tini nu mendindau, Isurel le imbihumbwa mendindaro hinga. Woro wunu nimba wu mendindani sembe wuhi ti mwe naha wu ha nambwe. O sumbu hinga ti keke Gotri wunu okula nambwe. ³ Nunu, sembe handau himiyama hurahama le, himati ko rihi ki nu raruno. Imbihumbwa Gotri ka ri himati ko ni ka hinga sawero,

“Sembe enge wunu ani akoni kari kau mwe naha a nani a sawe,

‘Apa wunu ai himati ko ki wu tani wu sira hinga. Minambwe minde naha.’”

O hinga himati ko rihi ni ri sawero ti, imbihumbwa Gotri do nuwe ri woni ele tau rihi ri humbusini ri sawero. ⁴ Chengi fotiki Gotri ka tapa'angi hatachi fisi gisi ni ka hinga sawero,

“Gotri ele ri tau hinga tinda ri rani ri humbusini tapa'angi hatachi fisi gisi ki ya ri himati.”

⁵ Wosini o mwanji numbwa chengi foki ri ai sawe, “Apa wunu ai himati ko ki wu tani wu sira hinga. Minambwe minde naha.”

⁶ Wosiwani o mwanji apa ya ete da. Sembe haro hima letombwa apa ri himati ko wu raruno. Imbihumbwa metengei o Gotri mwanji ni wu mendini wu sirina nambwe himako himati ko rihi ki wu raru nambwe. ⁷ O keke asama miyafu isiwani Gotri gisi foti ri ai owesini o gisi ni ka hinga ya ri sawe, “Apa”. Gotri Defit takisopo ki o hinga sawero ti, apa o hingambwa ri sawesinda.

“Apa kunu ri mwanji ti ku mendikoni inaka kuhi ti kwambu ki ku toronambusini da kei.”

⁸ Imbihumbwa Josuwa himati ko foti wunu hapo Gotri ichai sirano himati ko fo hinde wunu ai sawekoro ambwa. ⁹ O keke apa ma nu hambwa. Himatino ko ti ya dau. Himatino ko oti Gotri himache leni ma'aindau. ¹⁰ Nu hambwandau, hima fori o Gotri himati ko ki rarundau ti, rini tau rihi tinda ri humbusini ri himatindau, imbihumbwa Gotri tau rihi ri rani ri humbusini ri himatiro hinga. ¹¹ O keke nunu ka himatino ko ki nu raru kinawa tau ti kwambu naha tiki ma rawa nu ra. Apa hima fori sawesiya'aindau bomo ni ri sirinani himati ko ri hanja'ai ki, imbihumbwa pe hima le sawesiya'aindaro hinga.

¹² Gotri mwanji ti himamwale chele, wosini tau ti kwambu naha ki randau. Oti fulongo aulongo naha. Wosini ka gipiche au naha tini dikindau. Wosini hima lei sembe tini yeni rarundau tinga ini himamwale tinga hambwandau inaka tinga fi nindo naha ki ya fini huwasiu. Wosini ai ini ele hapa ana'okichinasindau nindo naha ki raruni kwainene tinga hapa we ki dau mwarungamwe tinga ya wunu huwa'i huwatau. Gotri mwanji ti o hingambwa ele nui inaka pe okokona sumbu ni kilindau. ¹³ Mwa'ambwe foti Gotri ratorosiwani ri miyaningisopo tiki hinde yanisini da kumbwa, mina. Ele mwa'ambwe hinga tinda ete Gotri miyaningisopo tiki tapwa ki hinga naha dani lindanasindau. Woro nunu o Gotri miyaningisopo ki nu etisini mwanji nu bwakonda.

Jisas rini nui puris hima apukolaka

¹⁴ O hinga ti keke Jisas, Gotri Che minde naha, hi rihi ni ma nu toronambusini nu uchandani sembe ti rini numbwa ma hawa nu ha. Hinde wowani, Jisas puris hima apukolaka nuhi hinga ya dau. Wosini rini hewen ko ki ri rarusini o ya ri da. ¹⁵ Nui puris hima apukolaka rini hima leto hima keke wonda nambwe sumbu hinga nunu ri wosinda nambwe, mina. Nunu kapwa sumbu ti nu

yakinanda nambwe hima, ele simiyanehei sumbu ki nu hichakondau. Woro, rini ele simiyanehei sumbu ki ri raruni kapwa sumbu foriki ri hichako nambwe. ¹⁶ O hinga keke nunu apa Gotri ni nu aki hinga, ma takaiwa nu takai. Rini hima keke wondau hima naha. Wosini rini ki nunu keke wono sumbu ti nu torosiwa sembe nomo nuhi fwele sa nunu ri okula.

5

Jisas puris hima apukolaka tombwa nunu ri ai ratano

¹ Puris hima apukolaka ele hima i nindo tiki ri rasingau sumbu ti ka hinga. Hima forini Gotri rini ra'aini ondiyasiwani rindo puris hima apukolaka hinga ri etisini ele hima ni ri okulandau. Kari hima ri tau ti ele hima i kapwa sumbu keke rini ele ba fo ba fo angu'omwe Gotri ni ya ri hau. ² Rini okwe hima minde, simiyanehei sumbu ti apa hinde ri yakina kumbwa. O keke rini ele Gotri numbo ni wu hikisasini walambe indau hima leni awari naha mwanji wunu ri sawendau. ³ Wondani rindo omwe ti ri yesini ele hima wui kapwa sumbu keke, e, ri kapwa sumbu keke okwe Gotri ni ri handau.

⁴ Puris hima apukolaka tau ti, o hi omwesika naha. Ka tau hinga ti hima fori ri inaka tiki hinde apa ri etisini ri ra kumbwa, mina. Gotri to rini uchawambwa ri tani ri etisinimbwa apa o tau ri rano, imbihumbwa Eron ni ri ucharo hingambwa.

⁵ Kurais okwe o hingambwa. Rini hi rihi tini ri rasaisini puris hima apukolaka hinga ri sira nambwe, mina. O tau hinga ri ra kinani Gotri to rini esiro. Woro Gotri rini sawe, “Mini ai che naha. Apambwa naha mini a raro.”

⁶ E, mwanji foti ka hinga ri ai sawero, “Mini ete da ete da puris hima, Melekisetek daro hinga mi etisindau.”

⁷ Imbihumbwa Jisas hima minde hinga ri wa'aisini do nuwe ki ri dani, ri hano gisi takaindawani Gotri rini okula kinani Gotri ni ata omwesika tinga ichaka laka tinga ri uchahambwandaro. Rini Gotri numbwa ri hambwandani hi rihi ti ri rakaisini ri uchahambwandawani Gotri ri uchahambwa tini mendi. ⁸ Jisas rini Gotri Che minde naha. Woro amwaka miyafu ri mendiwani o sumbu to rini ondiyakandiyasiwani Gotri ni sirinandau sumbu ti kipe naha ya ri hambwa. ⁹ Wosiwani Gotri ni sirinandau sumbu ti, rini hima mwa laka hinga ya ri eti. O keke rini rini ni sirinandau ele hima tinda ete wunu ri okulani ai ratano hima hinga ya ri sira, wosiwa ete da ete da himamwale kipe wu toro kinani. ¹⁰ Wosiwani Gotri rini ondiyasini ya rini sawe, “Mini puris hima apukolaka, Melekisetek daro hinga mi etisindau.”

Nunu muku pe che hinga ete nu da hinga

¹¹ Kunu nu sawekoro mwanji miyafu ya ete dau. Woro apa ele mwanji ni kunu amaha amahani nu sawe hinga. Hinde wowani, kui inaka ti emendiki naha. O keke mwanji mu mwe ti kunu nu sawewa norukweni hinde apa ku hambwa kumbwa. ¹² Kunu ondiyakandiyandau hima hinga ku wa'ai kinapo imbihumbwa kapwa, apa mina. Kui hambwa ti kapwacheche naha. O keke hima forito ondiyakandiyandau hima hinga sa ri etisini imbihumbwa ku mendi Gotri mwanji ti sa ai kunu ri ondiyakandiyanda. Kunu ahirahi kwambu ti hinde ku a kumbwa. Kunu muku tumbwa ku andano. ¹³ Nu hambwanda, kipe sumbu kapwa sumbu kilinda nambwe hima le wunu che leto muku tumbwa andau hinga wu dau. ¹⁴ E, ahirahi kwambu ti hima laka tiro himako tombwa wuhi. Ete na hima hinga wunu wui sembe ha sumbu ti simiyanehei sumbu numbo miyafu wu dikisini

wu etinambusini kipe sumbu kapwa sumbu kilindau ti amwei ya wu heinda.

6

Nunu sembe ha sumbu tini kwambu tiki ma torowa nu toro

¹⁻² O keke, nunu apa Kurais ri mwanji metengei naha nu mendi ro ti, ambwatinambwati hinga numbo miyafo nu mendinda hinga. O hinga ti, aka tini walindau worumbo dapi numbwa nu ai walindau. Dele mwanji hinga ni apa ete nu bwanda kei: Ele himamwale ga da nambwe sumbu ni gumwa ti nu sisini nui sembe ti nu handau sumbu ti, ele uku yasindau ba fo ba fo sumbu ti, hima i tape ki tapa owesini Gotri ni uchahambwandau sumbu ti, ai saino sumbu ti, e, ka gisi jipe tawa Gotri ele hima hinga tinda ete mwanji wunu sawewa hi tiki'i hewen ko ki ete wu da ete wu dano sumbu ti. Ele sumbu dapi numbwa apa ete nu bwanda hinga. Nunu ele sumbu ni nu andosini nu ini mekupu laka tiro leto bwanda mwanji hingambwa nu bwa. ³ Woro Gotri o tini ohounawa o hingambwa o nu wosikonda. ⁴ Hima fwele Gotri mwanji kipe ni wu mendini kipe naha wu hambwasini wui inaka ti hi hinga okundani hewen ko ki sikaro mwa'ambwe kipe ti a hinga wu asiwani Himamwale kipe ti wunu ga ya dau. ⁵ Wunu Gotri mwanji ni wu rani wu hambwafwa'aisini ya wu saweu, "Ri mwanji mwe naha." Wokoni ichai sirano sumbu anandi ki dau kwambu ti wu simiyaneheisini wu hambwasindau. ⁶ Woroti ele hima to kapwa sumbu ti wu ai wosini Gotri ni gumwa wu siwa ichai o kapwa sumbu ni gumwa wu sisini sembe ti Gotri ni hinde apa wu ai ha kumbwa. Minambwe naha. O sumbu hinga ti keke wunjenga Gotri Che ni me yapweke tiki rini wu ai yeni sindau, wosiwa ele hima rini saweholiya ki.

⁷ Gisi miyafu mwa ti yeni mwa uku ti nuwe tiki raindau. Gotri do nuwe ni o hinga ri okulandau keke, ahirahi ti o nuwe ki kisiwani kipe naha saini hima i sembe tupu ni okulandau. ⁸ Woroti o nuwe ki ele lame chele ki, e, kipe ki kapwa ki saiwa o nuwe kapwa naha, ahirahi kipe hinde sukwa kumbwa. O nuwe hinga ti Gotri heini kapwa naha ri nakoni ichai hi tiki ri tuno.

⁹ Nui nau hima le, apa o mwanji hinga kwambu ki kunu nu sawero ti, nunu mwe naha nu hambwasindau, walambe hinde kunu i kumbwa. Mina. Gotri kunu okulani o kunu ai ri ratakonda. ¹⁰ Gotri ele mwa'ambwe tinda ete norukweni ri heini ri hambwafwa'aisindau. O keke inaka rihi ti apa hinde kunu ri hikisa kumbwa, ele tau ku randau ti. Mina. Kunu mwe naha Gotri ni ku okokonandani hima keke woni ele sembe ha himako ni ete ku okulandau. ¹¹ Nunu nui okokona naha ti, kunu funda funda kwambu ki ku etisini o tau ni ma ku randani Gotri kunu ri ra'aino gisi tini ma ku nikisinda. Kunu o hinga ete ma ku ra ra i ini gisi jipe naha kuhi ki pwe ku bwe ambwe. O hinga ku wowa ku nikisindau mwa'ambwe mwe naha o ku torokonda. ¹² Kunu apa ele ku randau tau ni diyaha kei. Kunu, sembe mwe naha wu hasini nomo rani kwambu ki ete eninda ele hima numbwa ma ku sirinanda. Wunu imbihumbwa Gotri ri che leni ha kinani sawero mwa'ambwe tini mwe naha wu torokondau.

Nunu Gotri injiro mwanji ni mwe naha nu sirinano

¹³ Imbihumbwa Gotri Epuraham ga mwanji ti funda fi injiro. Woro do nuwe pe hima fori Gotri ni dikisini apukolaka ri etisiwani Gotri ori hima i hi ki mwe naha kari kau ri na nambwe, mina. Rini rinjenga ri hi ki ya ri na, “Mwe naha kari kau.” ¹⁴ Wosini ya ri sawe, “Mwe naha ki a sawendau. Apa ai kwambu ti omwesika laka mini ani hawa mi anitafenita a wosiwa miyafu naha sirakondau.”

¹⁵ Epuraham rini ri nikisifuno tini ri diyaha nambwe. Ri dani inumbwa ele mwa'ambwe Gotri imbihumbwa mwanji rini bwani injisiro hinga ya ri toro.

¹⁶ Mwe naha kari kau nandau bomo ti ka hinga. Hima fori mwe naha kari kau ri nandau ti, rini ni dikini mi-nambwe wu nano ti keke hima laka fo ri hi ki ri sawendau. O keke, hima fori ete ri sawewa, mwe naha kari kau, wowa ele hima ri mwanji tini wu rakai kinani wu bwakoro ti ya wu gaina. Hinde wowani, ori hima kale wui mwanji ni ri yitirawai kinani mwe naha kari kau ka ri na to.

¹⁷ Imbihumbwa Gotri, ri che le, nunu, ni ri okula kinani mwanji ri injiro ti, ri hikisasini inaka ba fo ri ai hambwa hinga. O sumbu ni amwei naha nunu ni ri mekusi kinani rinjenga rihi ki ya ri sawe, mwe naha kari kau. ¹⁸ Woroti apa kapi sumbu fisi, mwanji ri injiro sumbu ga mwe naha kari kau naro sumbu ga, hinde hanja'ai kumbwa. O sumbu fisi keke Gotri apa hinde ri gambo kumbwa. O keke nu namani nu ini ri seke mu tiki nu etisiwa rindo sa nunu gwarosiwa ichai nu torono Gotri bwasiro mwa'ambwe ni sembe kwambu ki ku torosini nu ma'aindani nu nikisinda.

¹⁹ Woro nu ma'aini nu nikisindau mwa'ambwe oti sipi tini toronambusindau anga hinga nunu toronambusini nunu okulandau. O anga mwe ti kipe naha, kwambu ki nunu toronambusini nunu ra ra ini ka Gotri aka laka ki raruni nika'ari laka fo yechikinasindau aka tipa kipe naha ki nunu rakarukonda. ²⁰ Jisas to mwaseni nunu okula kinani o aka tipa kipe naha ki numbo nambuni raruro. Wosini rindo Melekisetek daro hinga puris hima apukolaka ri etisini ete ri da ete ri dakonda.

7

Melekisetek rini hi omwesika naha

¹ Kari Melekisetek rini Selem ko pe hima le wui king apukolaka, wosini rini kari kau dau Gotri tau randau

puris hima. Imbihumbwa Epuraham ele king apukolaka fwelenga anayeni wunu yeni ginasini ri ko tokwe ri ai tawani, Melekisetek numbo tiki rini heini Gotri kwambu rini ha kinani Gotri ni ya ri uchahambwa. ² Wowani Epuraham ele au anayeni tororo mwa'ambwe tinda kita tapa'angi tapa'angi ri huwasini kita foti Melekisetek ni ya ha. Melekisetek hi ti nu jamekowa ka hinga: Sumbu kipe naha tumbwa wosindau king apukolaka. Rini Selem ko pe hima le wui king apukolaka. Selem mwanji mu mwe ti ka hinga: Sembe wahapi. ³ Rini nuwai yapai, e, ateimetele nambwe. Wosini nuwai rini raro sumbu ga ri hano sumbu ga rini ki sukwa nambwe. Rini Gotri Che hinga ri dani puris tau tini ete ri randau.

⁴ O keke kunu kari Melekisetek ni ma ku hambwa, rini hi omwesika naha. Gotri ni sembe ha sumbu nunu mekuro nui atei apukolaka, Epuraham, rindo anayeni rataro mwa'ambwe kipe naha ele ri humwasini kita tapa'angi tapa'angi ri huwasini kita foti Melekisetek ni ya ri ha. ⁵ Lifai ki siraro ri anitafenita le wunu puris tau wu torosini wu randau. Moses kaisiro Gotri lo mwangi ka hinga ya wunu sawe, Isurel leto Gotri wunu okulawani tau rani wu tororo mwa'ambwe le kita tapa'angi tapa'angi wu huwaro ti, kita foti Lifai ki siraro ri anitafenita leni o wu hakonda. Lifai ki siraro anitafenita lenga Isurel lenga wunu hiparakambwe, wui atei funda naha, Epuraham tombwa. Woro, hiparakambwe sumbu hinga mina. Hinde wowani, Lifai leto Isurel le huwaro mwa'ambwe kita foti ete wu torondau. ⁶ Woroti Melekisetek o Lifai hima kupu ki ri sira nambwe. Worotito Epuraham ri mwa'ambwe le kita tapa'angi tapa'angi huwaro kita foti ri ra'airo. Wosini Melekisetek Gotri Epuraham ni kwambu ha kinani mwanji ti ya rini sawe. Epuraham mwe ri, imbihumbwa Gotri rini okula kinani mwanji rini ga injiro. ⁷ Nu hambwandau, Melekisetek Epuraham ni woro hinga, hima fori Gotri

kwambu hima forini hano ti, kwambu handau hima ri heiye tokwe dawani kwambu torondau hima rito tako tokwe dau. ⁸ E, Lifai hima le ka mwa'ambwe kita ni wu torondau ti, wunu hima handau sumbu ti wu diki nambwe. Hinde wowani, wunu hima minde. Woro Melekisetek to ka mwa'ambwe kita ni ri tororo ti, hima handau sumbu ti rini diki nambwe, Gotri chengi ki sawero hinga. ⁹ Nunu ka hinga nu saweno. Mwe naha, Lifai rindo kita tapa'angi tapa'angi huwaro ti kita foti ri tororo hima. Woro imbihumbwa ri metele, Epuraham, to Melekisetek ni kita tapa'angi tapa'angi huwaro ti kita foti ri haro. Oti keke Lifai hima okwe kita foti rini haro. ¹⁰ Hinde wowani, Melekisetek Epuraham ni numbo tiki ri heiwani Epuraham kita foti rini haro ti, ichai sirakondau ri anitafenita fori, Lifai, okwe o gisi naha ki ri atei, Epuraham, ga funda etisini ri haro.

Apambwa etiro puris hima imbihumbwa puris hima i wa tiki etiro

¹¹ Imbihumbwa Moses Isurel himako ni ele Gotri lo mwanji ri haro ti, Lifai hima kupu le puris tau wu randau sumbu ni sawekawe kinani mwanji miyafu naha sawero. Woroti ka puris tau hima leni mwe naha okulawani ako naha wu sirapo hima anandi fo apa puris hima hinga gumwa ki hinde ri ai eti kumbwa. Hinde wowani, puris hima anandi fo sukwakondau ti, rini metengei naha puris tau raro hima, Eron, hinga mina, rini Melekisetek hinga sukwakondau. ¹² E, puris hima anandi fo ai etiwa Gotri ri lo mwanji ti okwe ai jamekono. E, ri ai jameko nambwe nawa puris tau anandi hinde sukwa kumbwa. ¹³ Ka puris hima anandi nu bwandau ti, rini Lifai hima kupu mina, rini hima kupu ba fo, imbihumbwa ri hima kupu fori o puris tau ri ra nambwe. ¹⁴ Woroti nu hambwandau, nui Apukolaka ri Juta hima kupu ki sukwaro. Woro Moses ka hima kupu to puris tau hinga eti ki sawe nambwe.

Jisas rini imbihumbwa Melekisetek daro hingambwa puris hima hinga ete ri dau

¹⁵ Nunu apa Melekisetek hingambwa sukwaro puris hima anandi ma heiwa nu hei. O puris hima anandi keke ele nu bwandaro sumbu mwe ti amwei sukwahiro. ¹⁶ Rini puris hima hinga ri etiro ti, Lifai hima i fi'uku ki ri sira nambwe, mina. Rini ete da ete da humbunda nambwe himamwale kwambu ki etiro. ¹⁷ Wosini Gotri ri chengi ki ka hinga ya rini ri sawe,

“Mini ete da ete dano puris hima, Melekisetek daro hinga mi etisindau.”

¹⁸ O hinga ri wosini Gotri imbihumbwa pe sumbu hukwe ti ya ri humbu. Hinde wowani, o sumbu kwambu nambwe, kipe nunu okula nambwe. ¹⁹ Ka Moses kaisiro Gotri lo mwanji hukwe mwa'ambwe fo wowani kipe naha sukwa nambwe. O keke apa Gotri numbo ako foti ri nambusiwani ya dau. O numbo, numbo hukwe ni dikindau. O hinga keke ka numbo ako ki nu ini Gotri tambwa takai nu ikonda.

²⁰ Gotri Jisas ni puris hima Apukolaka hinga rini esiro ti, nimba rini esi nambwe, mina. Mwe naha kari kau ri nasinimbwa rini esiro. Woro kale imbihumbwa pe puris hukwe le ka hinga wunu wosi nambwe. ²¹ Gotri rindombwa mwe naha kari kau ri nawani Jisas puris hima hinga ya ri eti. Ri etisiwani Gotri ya rini sawe,

“Apukolaka mwe naha kari kau ri naro keke, apa inaka ti hinde ri ai jameko kumbwa,

“Mini puris hima hinga ete mi da ete mi dano.” ’

²² O hinga Gotri mwe naha kari kau ri nani Jisas ni wosiwani rindo imbihumbwa pe mwanji hukwe ni dikindau ka mwanji ako ni okula hima naha etisindau.

²³ Imbihumbwa puris tau hukwe ki hima miyafu puris hima hinga wu etiro. Puris hima miyafu etiro bomo ti, fo hawani fo wu ai esiro keke puris hima miyafu esiro. ²⁴ Woro Jisas ka puris tau hinga ri torosini randani

rindombwa ete da ete da. O keke hima fori ri wa ki hinde ai eti kumbwa. ²⁵ O hinga keke hi rihi uchani Gotri mu ki takaini indau hima leni ri ratasiwa kipe naha ete wu da ete wu da ki. Hinde wowani, rini ri ete da ete dani wunu okula ki Gotri ni uchahambwanda.

Puris hima Apukolaka, Jisas, tombwa apa nunu okulano

²⁶ Ka puris hima Apukolaka rini mwe naha nunu ri okulano hima naha. Hinde wowani, rini sembe rihi halaya naha, kapwa sumbu fo rini ga da nambwe. Rini hima kipe naha, rini kapwa sumbu wondau hima lenga kamin-dache ri ichi'uchanda nambwe, mina. Rini hima kipe naha, rini niri tini ri dikisini kari kaumbwa naha ri dau. ²⁷ Kale imbihumbwa pe puris hima apukolaka le ele gisi hinga Gotri ni angu'omwe tusini handau tau wu randaro. Metengei wui kapwa sumbu keke angu'omwe tuni wu hasinimbwa himiyama hurahama lei kapwa sumbu keke o hingambwa wu wosindaro. Woro Jisas o tau hinga ri ra nambwe, mina. Rini numbo funda naha ki ri himamwale ti Gotri ni rinjenga ri haro. ²⁸ Ka Moses kaisiro Gotri lo mwanji hukwe oti yakinanda nambwe hima ni puris hima apukolaka hinga esindau. Woro ka gumwa ki sukwaro mwanji oti Gotri metengei mwanji injisini mwe naha kari kau ri naro keke Gotri Che ni puris hima apukolaka hinga rini esiro. Wosini kwambu rini hasiwani rini nunu okulano hima naha hinga ya ri ete da ete dau.

8

Jisas hewen ko pe aka kipe naha ki puris tau ri randa

¹ Ele mwanji hinga nu bwandaro ti, mwanji mu mwe naha ti ka hinga: Nunu Puris Apukolaka nuhi fo ya dau. Rini hewen pe King Apukolaka linindau tei kipe naha takai ki tapa mama tokwe ri lininda. ² Wondani Gotri Aka Tipa

Kipe Naha tiki puris tau ya ri randa. Woroti nuwe pe hima foto o aka ki nambwe, mina. Hewen pe Apukolaka to kiro.

³ Kale nuwe pe puris hima apukolaka ele mwa'ambwe Gotri tambwa ra'aindani angu'omwe ba fo ba fo hinga rini handau. Woroti Jisas okwe puris hima hinga ri etiro ti nawa o hingambwa angu'omwe rihi ti Gotri ni sa ri ha. ⁴E, doha'a nuwe ki ete ri da kinapo puris hima hinga hinde apa ri etikoro ambwa. Hinde wowani, puris tau randau hima le etihiro. Wosini ba fo ba fo angu'omwe hinga Gotri ni ete wu handau, ka Moses kaisiro Gotri lo mwanji hukwe sawero hinga. ⁵Do nuwe ki puris tau hinga wu randau ti, hewen ki dau puris tau numbwa sirinani wu randau. Woro o hingambwa Gotri Moses ni sawewani Moses lotu wo aka ti nika'ari ba ri kiro. Wokoni Gotri ka hinga rini sawero, “Mini hambwafwa'ai, ka kimba ki mini a mekutakuro mwale hinga mi hambwasini ma ki.” ⁶Woro apa Kurais puris tau ri tororo ti, ri tau ti imbihumbwa randaro puris hima i tau tini dikindau. Hinde wowani, Jisas rini Gotri ga hima ga wui alase ki raindau hima hinga ri etiro keke Gotri rini ga injiro mwanji ako ti, Gotri Moses ga injiro ka mwanji hukwe ni dikindau. O mwanji ako nunu okulano sumbu ti, ka mwanji hukwe nunu okulandaro sumbu tini dikiro.

Mwanji ako injiro ti mwanji hukwe injiro tini dikindau

⁷E, imbihumbwa pe mwanji hukwe injiro ti kipe naha tumbwa ete da kinapo, Gotri gumwa ki mwanji ako foti hinde apa ai injikoro ambwa. ⁸O hinga keke Gotri ele himiyama hurahama i kapwa sumbu ti amwei ri woni kwambu ki ya ri sawe,

“Apukolaka ete sawero, ‘Ma mendi, ichai gisi fo mwanji ako ti Isurel himako ga wunu ga ya ani injikonda.

⁹Wowa o mwanji ako ani injikondau ti, imbihumbwa wui atei hima ga ani injiro hinga, mina.

Imbihumbwa o mwanji ani injiro gisi hinga ki ai kwambu ki wunu a ra'aiwani Isip nuwe wu andosini wu iro. Wu isini ai mwanji ani injiro tini wu sirina nambwe.

O keke gumwa ti ya wunu a si.' Apukolaka o hinga ya sawe.

¹⁰ Wosini Apukolaka ya ai sawe, 'Do gisi hukwe sa humbusiwa pwe ichai Isurel himako ga mwanji ako ti nu bwe inji.

O nu injino mwanji ako mwe ti ka hinga: Ai lo mwanji hinga wui inaka tiki ani owesini, wui sembe tiki a kaisino. Wosini ani wui Apukolaka Gotri hinga a dawa, wunu ai himiyama hurahama hinga wu dano.

¹¹ Wondawa ele hima funda funda ri nau fweleni, e, ri hiparakambwe fweleni ondiyakandiyani ka hinga hinde apa ri sawe kumbwa, "Apukolaka ma ku hambwa." Mina. Hinde wowani, ka gisi tawa ele hima hinga ai hi ti tinda ete wu hambwano, kichapwa hima laka tinda ete wu ani hambwano.

¹² Wowa wunu keke a woni wui kapwa sumbu ti a rani a rumbweno.

Wosini apa o wui kapwa sumbu ni hinde ani ai hambwa kumbwa.'

Apukolaka o hinga ri chengi ki ya sawe."

¹³ O mwanji hinga ni "ako" ri uchasiro ti, metengei injiro mwanji ni takwiliwani hukwe hinga ya i. Ele mwa'ambwe hukwe iro ti gisi kamindache hinga dani ikoni tinda ete ya humbukonda.

9

Imbihumbwa pe puris hima apukolaka omwe fi ti Gotri ni handaro

¹ Gotri imbihumbwa metengei naha injiro mwanji oti lotu wu wono lo mwanji tini miyafa sawendaro. Woro lotu

wo aka foti do nuwe ki daro. ² O lotu wo aka nika'ari ba wu kisini tipa fisi ya wu okutoni yachi. Hima metengei rarundau aka tipa fo tokwe lamu sengendau mwa'ambwe ti, bereti owendau tei ti, e, Gotri ni angu'omwe hinga haro bereti o ki kwai o da. O aka tipa, “Aka Tipa Kipe Naha”, wu nandau. ³ Wosini nika'ari laka foti wu rarusirasindau aka tipache foki o wu yechikinasinda. O nika'ari wu yechikinasindau aka tipa oti, “Aka Tipa Kipe Naha Naha”, wu nandau. ⁴ O Aka Tipa Kipe Naha Naha ki lenjilenji nandau mwa'ambwe hi fo, gol, ba yaro tei o da. O tei ki kuwa chele mwa'ambwe kipe tini tundau. Wosini o aka tipa kumbwa Gotri mwanji injiro tini ai hambwa kinani bokis laka fo wu wosiro ti wu rakarusiwani ya dau. O bokis mwe hokosapi tokwe gol ba yero. O bokis we ki kwai daro mwa'ambwe le kale, gol ba wosiro hungwe tiki owero Gotri wunu haro ahirahi hi ti, mana, ti, imbihumbwa Eron kumbo yongo sukwaro ti, e, Gotri mwanji kaisiro humokuto beiye fisi o we ki kwai da. ⁵ Wosiwani mwa'ambwe foti ensel mwale hinga fisi ka'apwe kipe naha tumbwa fi wosisini o bokis heiye tokwe fi enindani mwanji bwandau hinga ete fi sawendau, “Gotri doha'a michi ki o da.” Fi tipihapa rasairo tako tokwe kapwa sumbu keke fi ti dawehenandau michi o da. Woro dele mwanji mu mwe hinga hinde apa tinda a sawe kumbwa.

⁶ Ele mwa'ambwe hinga wu otokunasini ele gisi hinga puris hima le metengei rarundau nika'ari ba kiro Aka Tipa Kipe Naha ki wu raruni wui tau ti wu randau. ⁷ Woro puris hima apukolaka tombwa o kwai Aka Tipa Kipe Naha Naha tokwe ele asama hinga numbo funda numbo funda ri rarundau. Woroti nimba ri rarunda nambwe, mina. Oti fi ti ri ra ra ri rakarundau, o fi ki angu'omwe hinga ri hawa kapwa sumbu rihi ti rani rumbwe'isini ele himiyama hurahama wu hikisasini kapwa sumbu wu wondau ti ele kapwa sumbu ni rani rumbwe kinani. ⁸ Ka sumbu hinga

keke Gotri Himamwale kipe ti ka hinga nunu mekuro. E, ka metengei rarundau Aka Tipa Kipe Naha ki puris tau ete wu randawa, o kwai Aka Tipa Kipe Naha Naha ki indau numbo nunu keke amwei hinde sukwa kumbwa. ⁹ Do nika'ari ba kiro lotu wo aka ti, oti apa nu dau gisi ni yepeni sawero. Ka aka ki angu'omwe miyafu naha wu handau ti, ele angu'omwe ni ratani Gotri ni haro hima le, wui kapwa sumbu ti tinda norukweni hinde apa rani rumbwe kumbwa. ¹⁰ Puris hima ga wunu ki tandau hima lenga angu'omwe Gotri ni ha kinani wu wosindau kale sumbu hinga le, ahirahi andau sumbu ti, uku sumbwe andau sumbu ti, e, uku yandau ba fo ba fo sumbu ti, ele sumbu hinga tinda ete hima tape leki wosindau. Woro Gotri sumbu ako ri owewambwa ele sumbu hukwe wu hanja'aikonda.

Kurais ri fi tunumbwa angu'omwe hinga ri haro

¹¹ Woro apa Kurais tasini rindo puris hima apukolaka hinga ri etisini do apa nu sirinandau sumbu ako tini nunu haro. Woro apa rindo tau ri randau ti, hima to lotu wo ki do nuwe ki kiro nika'ari aka ki tau ri randa nambwe, rini hewen pe aka kipe naha ki tau ri randau. ¹² Kurais rini meme ga bulumakau che ga wui fi tini ra ra Gotri Aka Tipa Kipe Naha Naha ki rakaru nambwe, mina. Rini ri fi tini angu'omwe hinga ri hasini o aka ki numbo funda naha ri ete ri rarusini puris tau rihi ri raro, wosini nunu ra'aiwa kipe tumbwa ete nu da ete nu da ki. ¹³ E, hima fwele kapwa sumbu wu wosini Gotri miyaningisopo tiki hima fweleni kisi wunu wowa puris hima le meme fi ti, bulumakau hura fi ti, e, bulumakau noko tini tusiwani hikisombo sukwaro ti ra'aini kisi woro hima leni ya wu yefokita. Wui tape ti o hinga wu wosiwani Gotri miyaningisopo tiki wui tape ti kipe naha ya wu ai sira. ¹⁴ Woroti Kurais fi oti ele omwe fi ni dikisindau. Kurais kapwa sumbu foti rini ki

da nambwe, minambwe naha. O keke Gotri Himamwale kipe ete da ete dau kwambu tiki ri himamwale ti Gotri ni angu'omwe kipe naha hinga ri haro. Wosiwani ri fi ti nui tape tunumbwa yoko nambwe, mina. O nui sembe ki sukwandau huruhumba sumbu okwe yokosini ele himamwale ga da nambwe sumbu nuhi tini rani rumbwero. O hinga wosiwa himamwale ga dau Gotri tau tumbwa nu randa ki.

Kurais fi ti mwanji ako injiro tini okularo

¹⁵ O keke Jisas rini alase ki raisini Gotri mwanji ako injiro tini okularo hima naha. Rini kale himiyama hurahama imbihumbwa Gotri injiro mwanji hukwe tini wu sirinandaro gisi tiki wu woro kapwa sumbu keke ri hani wungwa jiro. Woro keke apa himiyama hurahama Gotri tumwa wu mendikoni wu sirinawa apa ka ete da ete da himamwale ako, Gotri rihi naro che rihi leni sawesiro ti, wu torono, wosiwa ete wu da ete wu da ki. ¹⁶ Hima fori ri hano gisi takaindawa, ri mwa'ambwe le humwasini ri hano hima leni gamba mwanji ki chengi fo sa ri kaisi. Woro ori hima haro tini mwe naha wu hambwasinimbwa o chengi ki sawero hingambwa mwa'ambwe rihi le humwasino. ¹⁷ E, ori hima ha nambwe nawa o chengi ni wu heini wu sirina hinga, mina, o chengi tihitapa ete dano. ¹⁸ O hinga ti keke, omwe wu yewani hawanimbwa o omwe fi imbihumbwa Gotri injiro mwanji hukwe okwe mwe naha okulandaro. ¹⁹ Imbihumbwa metengei naha Moses Gotri lo mwanji ti ele himiyama hurahama ni ri bwaro gisi ki bulumakau che ga meme ga fi fihi ga uku tinga anahulehusini naro ki wu wosiro sipisip nimbi ti hisop me tali ki injisini o ki toroni ri rawaisini roni rasukwani Gotri lo mwanji kairo chengi tenge tiki, e, ele himiyama hurahama i tape tenge ki ya ri yefokita. ²⁰ Wosini ya ri sawe, “Doha'a fi oti Gotri mwanji nunu ga injiro ti o

mwanji ni nu sirina kinani nunu ka hinga mekunduau, 'Do mwanji mwe naha, kwambu ki enindau.' ' ²¹ O hingambwa Moses nika'ari ba kiro Gotri lotu wo aka ti, e, o aka we ki dau disi hinga tinda ete fi ti ya ri yefokita. ²² Ka Gotri lo mwanji sawendau ti, kamindache naha ele mwa'ambwe hinga tinda ete fi kekembwa kipe naha sirandau. E, fi sika nambwe nawa, Gotri hima i kapwa sumbu ti hinde apa ri rani ri rumbwe'i kumbwa.

Nui kapwa sumbu ti keke Kurais rinjenga ri himamwale tini angu'omwe hinga ri haro.

²³ Ele nuwe pe mwa'ambwe hinga kipe naha sira kinani omwe fi ti Moses yefokitaro ti, dele mwa'ambwe hewen ko ki dau mwa'ambwe mwale hinga dau. Woro o nuwe pe angu'omwe ni funda dikindau angu'omwe kipe naha tombwa apa hewen ki dau mwa'ambwe ni okulawa kipe naha sirano. ²⁴ Nunu nu hambwandau, Kurais rini hima leto hewen ko ki dau aka mwe tini wu sirinani wu kiro Aka Tipa Kipe Naha tiki raru nambwe, mina. Rini hewen ko mwe naha ki ete ri rarusini Gotri miyaningisopo tiki amwei naha ri sukwasini apa ya nunu ri okulandau.

²⁵ Ele asama hinga gisi funda naha kumbwa puris hima apukolaka ri omwe fi ti Gotri Aka Tipa Kipe Naha Naha ki rakaruni Gotri ni angu'omwe hinga ri handau. Ka fi ri fi mwe naha mina. Woro Jisas o hinga ri wo nambwe. Rini hewen ko tokwe rauni fi rihi ti Gotri ni angu'omwe hinga ri haro ti, asama gandini numbo miyafu ri ha nambwe. Mina. ²⁶ O hinga puris hima apukolaka hinga ri wosi kinapo Gotri do nuwe wosiro ambwe naha tiki ambwesini ete ta tani apa okwe numbo miyafu naha amwaka ti ete ri mendindakoro. Woroti mina. Gisi jipe humbuno takain-dawani Kurais do nuwe ki numbo funda naha ri sikani rinjenga ri tape ti nui kapwa sumbu rani rumbwe'i kinani angu'omwe hinga Gotri ni ri haro. ²⁷ Ele hima hinga

tinda ete numbo funda naha wu hano. Wosiwambwa ichai Gotri wunu kotimwono. ²⁸ O hingambwa Kurais okwe Gotri ni numbo funda naha rinjenga angu'omwe hinga ri haro, ele himiyama hurahama miyafu i kapwa sumbu rani rumbwe'i kinani. Woro ichai ri ai tano ti, kapwa sumbu rani rumbwe'i ki ri ta hinga, mina. Ri ai tano ti, rini ni nikisindaro hima le wunu ra'ai ki ri tano.

10

Imbihumbwa pe angu'omwe handaro sumbu ti kapwa sumbu ti hinde rani rumbwe'i kumbwa

¹ Ka Moses kaisiro Gotri lo mwanji, waya sukwanu sumbu mwe naha tini wu heini wu sirinani wu wondau. Woro mwe naha mina, nimba yepero. Moses kaisiro Gotri lo mwanji ete sawero, ka angu'omwe hinga tumbwa ele asama hinga sa ete handa. Woroti ele himiyama hurahama o angu'omwe hinga ra ra lotu wo aka tokwe tawa kapwa sumbu wuhi funda ete rani rumbwewa hima ako naha hinde wu sira kumbwa. ² E, Moses kaisiro Gotri lo mwanji wunu okulawa ako naha wu sirapo, apa angu'omwe Gotri ni hinde wu ai hakoro ambwa. E, kale lotu wo ki tandau hima le angu'omwe numbo funda naha wu hani ako naha wu sirapo, apa wui sembe tiki kapwa sumbu wuhi hinde wu ai hambwakoro ambwa. ³ O keke ele asama hinga, ka angu'omwe wu woni wu hakoni kapwa sumbu wuhi wu ai hambwau. ⁴ Hinde wowani, kale bulumakau hura fi ga, e, meme fi ga wui kapwa sumbu hinga tinda norukweni apa hinde rumbwe'i kumbwa.

⁵ Woro o keke Kurais do nuwe ki takoni ete ri sawe, “Mini omwe ti yesini angu'omwe hinga handau sumbu ti mi diyahandau. Woro mini hima tape foti o mi otokunasinda, hima minde hinga a sira kinani.

⁶ Kale angu'omwe hi tiki tinda tusini handau sumbu ti, e, kapwa sumbu keke angu'omwe ba fo ba fo handau sumbu ti mini mi diyaha.

⁷ O keke apa ka hinga a sawenda: 'Gotri, ma ani hei, do ki a dau ti. Ka imbihumbwa mi chengi ki ani ni sawero hinga mi okokona tini a sirina kinani a tahiyo.' '

⁸ Moses kaisiro Gotri lo mwanji ele angu'omwe ni ha kinani sawero ti, Jisas metengei sawero bomo fo ka hinga, "Mini omwe ti yesini o angu'omwe ki ba fo ba fo sumbu wosindau ti mi diyahandau. Mini kale angu'omwe hinga hi tiki tinda ete tundau sumbu ti, e, kapwa sumbu keke angu'omwe handau sumbu ti mi diyahandau." ⁹ Wosinumbwa gumwa ki ka hinga ri ai sawe, "Ma ani hei, do ki a dau ti. Ani mi okokona tunumbwa a sirina ki a tahiyo." Ele mwanji ri sawekoni sumbu hukwe ri dukuni rumbwe'isini gumwa ki tandau sumbu ako tini ya ri esinambu. ¹⁰ Jisas Kurais rini Gotri okokona tunumbwa ri sirinani rinjenga ri tape tini angu'omwe hinga numbo funda naha ri haro. O hinga ri wosiro kekembwa nunu apa Gotri miyaningisopo ki hima kipe naha ya nu sirasinda.

Kurais hima tape angu'omwe hinga haro kekembwa apa kapwa sumbu rani rumbwe'ino

¹¹ Kale puris hima wu etisini tau wuhi ti ele gisi hinga wu randau. Wondani angu'omwe tumbwa numbo miyafu naha ete wu handau. Woro kale angu'omwe hinga hima i kapwa sumbu ti hinde apa rani rumbwe'i kumbwa. ¹² Woro Kurais rini nui kapwa sumbu keke ri tape ti angu'omwe hinga numbo funda naha ri haro. O sumbu hinga to ete da ete dano. O hinga ri wosini, apa Gotri tapa mama tokwe ya ri lininda. ¹³ Wosini Gotri Jisas ni omwemendindau hima leni ri seke tako tokwe ri oweno gisi tini ya ri nikisinda. ¹⁴ Rini ri hima tape ti angu'omwe hinga numbo funda naha ri haro keke ele himiyama

hurahama ako naha siraro le wunu ri ai okulawani kipe naha tumbwa ya ete wu da.

¹⁵ Gotri Himamwale kipe okwe o mwanji ni okulani ka hinga nunu sawero:

¹⁶ “Apukolaka ete sawero, ‘Do gisi hukwe humbusiwa pwe, ichai Isurel himako ga mwanji ako ti nu bwe inji. O nu injino mwanji ako mwe ti ka hinga: Ai lo mwanji hinga wui inaka tiki ani owesini, wui mwahapa ki a kaisino.’”

¹⁷ Wosini mwanji fwele ka hinga ri ai sawe: “Apa kapwa sumbu wuhi ga wui sawesiya'ai sumbu ga ele ni hinde ani ai hambwa kumbwa.” ¹⁸ Gotri ele kapwa sumbu hinga rani ri rumbwe'iro ti nawa apa kapwa sumbu keke angu'omwe fo ai ha hinga.

Nunu sembe mwe naha ma nu hasini nu ini Gotri ni nu takai

¹⁹ O hinga keke, ai apwai hima, hinde apa nu aki kumbwa, Jisas ri fi tukumbwa ka Gotri Aka Tipa Kipe Naha Naha ki nu raruno. ²⁰ Nunu o himamwale dau numbo ako tini nu sirinani nu ino. Hinde wowani, Jisas rinjenga ka aka tipa ki yechikinasindau nika'ari laka ri lefehesini numbo ako ti ri namburo. Nika'ari mwe ti, ri tape tini yepero. ²¹ O keke, nunu Gotri himache leni aulini dau puris hima Apukolaka fori o ya da. ²² Rindo ri fi ti nui sembe we ki dawehenasiwani nui sembe ti ri yokoni imbihumbwa pe nomo ete nu randaro ti, ri rani rumbwe'isini nui tape ti ri fwa halaya naha tiki nunu ri yokoro. O hinga keke apa ele inaka ki sukwandau nimba gambo sumbu hinga nu hanja'aisini sembe nuhi ti Gotri numbwa nu hasini rini tambwa takaini ma nu i. ²³ Nunu sembe nu haro sumbu kipe naha tini amwei nu bwandani Gotri nunu hano mwa'ambwe kipe tini ma nu toronambusini nu nikisinda. Apa nu akini lembeni kei. Nu hambwandau, Gotri sawero sumbu hinga ti mwe

naha o ya ri wosikonda. ²⁴ Nunu nui hiparakambwe le keke ma nu hambwandani wui sembe ti nu yewa ele hima keke woni ana'okulandau sumbu kipe sa wu wo. ²⁵ Apa ele hiparakambwe lenga funda nu wauni nu litino sumbu ti nu hanja'ai hinga, hima fwele wosindau hinga, mina. Kunu ku hambwandau, Kurais tano gisi ti takaihiro. O keke nui hiparakambwe lenga kwambu ki ma nu etisini nu ana'okulanda.

Gotri Che ni gumwa apa nu si kei

²⁶ E, Kurais ri mwanji mwe naha ti nu torosini dani ini nui okokona tini nu ai torosini kapwa sumbu ni nu hambwasini ete nu wondawa o kapwa sumbu keke an-gu'omwe anandi foti apa hinde nu ai ha kumbwa. ²⁷ Mina. Apa aki omwesika laka nu akindani nunu kotimwono gisi tunumbwa nu nikisindano. Gotri ni sawesiya'airo hima le usungwaha da nambwe hi ki wu raiwa wunu humbuno. ²⁸ Nunu nu hambwandau, hima fori Moses kaisiro lo mwanji ni ri sawesiya'aiwa hima fisi'i namili ri woro sumbu ni wu heini bwawa apa rini keke hinde wu wo kumbwa, mina. Ori hima wu yeni wu sino. ²⁹ Woroti kunu ka Gotri Che ni gumwa siro hima fori hinde hinga ku hambwandau? Ori hima rini nomo omwesika naha ti ri rakondau ti, Moses kaisiro lo mwanji ni sawesiya'airo imbihumbwa pe hima le raro nomo ni dikindau. Hinde wowani, Kurais fi mwe ti imbihumbwa Gotri mwanji injiro tini sirinani dawehenaro, woro fi o to ori hima ni yokowani ako naha ri siraro. Wosiwani ori hima ri woro sumbu ti, rini keke dawehenaro Kurais fi ni kapwa mwa'ambwe naha ri nasini hima keke woni okulandau Gotri Himamwale kipe tini walambe sumbu naha ri wosiro. ³⁰ Nunu ka mwanji hinga ni sawero hima ri nu hambwandau, “Kapwa sumbu wasa ai hano sumbu ti ai tau fo. Anjenga sumbu wasa ani ai hakonda.”

Wosini gamwe tinga ri ai sawe, “Apukolaka tombwa ele ri himiyama hurahama koti wuhi torono gisi kumbwa wunu ri kilikonda.” ³¹ E, himamwale ga dau Gotri ri tapa ki nunu toroni kapwa sumbu wasa nunu ri hano ti, oti aki omwesika naha nu akikondau.

Nunu sembe ha sumbu ti kwambu tiki ma nu eti

³² Woroti kunu imbihumbwa metengei naha Gotri kunu okulasiwani kui sembe ti hi okundau hinga siraro tini ma ku ai hambwa. Ka gisi ki amwaka omwesika naha ti ku andaro ti, o sumbu ni ku diki kinani tau kwambu naha ku wondaro. Wondani kunu kwambu tiki ete ku enindaro. ³³ E, gisi fweleki himiyama hurahama lei miyaningisopo tiki kunu esisini kapwa mwanji ti kunu sawendawani nomo ti wui mwakambe ki ku randaro. E, gisi fweleki kale nomo hinga randau hima lenga funda ku etisini nomo funda ku randaro. ³⁴ Wondani kalapus tiki daro hima le keke ku wondani, hima fwele kui mwa'ambwe ti wu ra'aindawani kunu ya nimba ku eripe'aripenda. O kui mwa'ambwe keke mwanji fo ku bwa nambwe. Hinde wowani, kunu nuwe pe mwa'ambwe ni dikindau ete da ete da mwa'ambwe kuhi ku hambwasini ku toro ki ete ku nikisindau.

³⁵ O keke kunu sembe ha sumbu kuhi kwambu ki ku haro ti, hanja'ai kei, mina. Hinde wowani, o kui sembe ha sumbu keke Gotri sumbu wasa kipe naha o kunu hakonda. ³⁶ Kunu kwambu ki ma ku etisini Gotri okokona tunumbwa ma ku sirinanda. Wowambwa Gotri imbihumbwa mwanji injiro ele mwa'ambwe o ku torokonda. ³⁷ O mwe naha. Gotri mwanji ka hinga sawe,

“Gisi huwe laka hinde ri da kumbwa, kamindache naha ori hima ta kinani sawero ti, o takonda. Hinde apa ri anayiti kumbwa.

³⁸ E, sumbu kipe ni sirinandau ai hima ri, sembe ti ani ni ri hasini norukweni ete ri ichi'uchandano. E, ri

akini ri lembeniwa sembe ahi ti hinde rini keke a wo kumbwa.”

³⁹ Woro nunu nu akini nu ai lembeninda nambwe. O keke walambe hinde nunu i kumbwa. Mina. Nunu sembe kwambu tiki nu hasini himamwale ako ni nu torosindau.

11

Sembe handau sumbu mu

¹ Sembe handau sumbu mu ti ka hinga: Gotri nunu ha kinani bwasiro mwa'ambwe miya nuhi ki nu hei nambwe ete nu nikisindau ti, o mwa'ambwe ni inaka nuhi ki nu hambwasini sembe nuhi ki ete nu toronambusindau. ² Injelebwa pe hima fwele o sembe ha sumbu hingambwa wu toronambusiro. Wosiwani Gotri wunu hei wani ya ri sawe, “Wui sembe ha sumbu ti kipe naha.” ³ Nunu sembe nu hasini nu hambwandau, Gotri ri takisopo ki bwani do niri ga nuwe ga ri wosiro. Dele mwa'ambwe hinga nu heindau ti, nu heinda nambwe Gotri kwambu ki wosiro.

Epel, Inok, Nowa

⁴ Epel Gotri ni sembe hasini omwe ti yeni angu'omwe hinga rini haro. Woro ri angu'omwe Keni ri angu'omwe ni dikiro. Mwe naha, Epel ri sembe ha sumbu ti kipe naha. O keke Gotri hima kipe naha rini naro. Hinde wowani, Gotri Epel to rini haro angu'omwe ni ri heini kipe naha ri okokonaro. Wosini Epel ri hasiwani ori sembe ha sumbu to mwanji ti bwandau hinga ya ete bwanda.

⁵ Inok Gotri ni sembe mwe naha ri hasiwani Gotri to hewen ko ki ri ha nambwe hima tape tinga ete rini rakau. Wosiwani ele hima rini waki wakini rini hei nambwe. Hinde wowani, Gotri to rini rakau. E, Gotri chengi ete rini sawesinda, imbihumbwa Gotri Inok ni rakau nambwe gisi ki Inok Gotri okokona tunumbwa sirinandawani Gotri rini keke eripero. ⁶ E, hima fori Gotri

ni sembe ha nambwe nawa Gotri apa hinde rini keke eripe kumbwa. Hinde wowani, hima fori Gotri ni ri takai kinawa ori hima sembe Gotri ni ri hasini sa ri hambwa, Gotri mwe naha ri dani rini ni wakineheindau hima leni mwa'ambwe wasa o wunu ri hakonda.

⁷ Nowa Gotri ni sembe haro hima. O keke Gotri Nowa ni ichai sirano sumbu keke autangi mwanji sawero ti, Nowa o sumbu metengei sukwawani ri hei nambwe ri inaka ki ete ya ri toronambu. Wokoni rini Gotri mwanji tini ri sirinani sipi laka fo ya ri wosi. Ete wosini ri che humwe ga sipi we o ki wu rarusiwani walambe wunu i nambwe, kipe naha ya wu da. Woro o sembe ha sumbu rihi ti keke do nuwe kipe himiyama hurahama hinga ya wunu ri kotimwo. Nowa ri sembe ha sumbu keke, Gotri hima kipe naha ya rini na, kale hima ni wui sembe ha sumbu keke hima kipe naha ri naro hinga.

Epuraham

⁸ Epuraham Gotri ni sembe haro hima. Gotri Epuraham ni uchawani o Gotri mwanji ni ya ri sirina. Wosini rini ri ko ti andosini Gotri rini ni ha ki bwasiro nuwe tokwe ya ri i. Woroti Epuraham ri ino mapwa ti ri hikisandau. Rini Gotri mwanji tunumbwa ri sirinani ya ri i. ⁹ Rini Gotri ni sembe mwe naha ri hasini Gotri mwanji ni ri sirinani ri ini imbihumbwa Gotri rini ha kinani bwasiro nuwe tiki hima kicha hinga ya ri liti. Wosini nika'ari ba kiro aka tiki ya ri da. Ri che nita, Aisak hima pi Jekop, okwe Gotri Epuraham ga mwanji injiro seke wange fi sirinani nika'ari ba kiro aka tiki ya fi da.

¹⁰ Epuraham o sumbu hinga ri woro ti, gisi gisi ka kwambu tinga dau ete da ete da ko kipe naha tini ri hei kinani o ko ki ri raruno gisi rihi tini ri nikisindaro. Woroti Gotri tombwa o ko sekwilino numbo ri hambwasini o ko laka ya ri sekwili.

¹¹ Sera okwe sembe tihi ti Gotri ni haro. Woroti che ra gisi tihi ti humburo gisi tiki ya ti hambwa, “Gotri kwambu tiki che fo a rano. Hinde wowani, Gotri che a ra ki mwanji ti ri injiro ti, mwe naha kumbwa ri bwaro.” ¹² Wosiwani ti hurache, Epuraham, mekupu tini ha kinani takairo hima rito anitafenita miyafo ya ri wosi. Wosiwani wunu niri pe isangi hinga, e, soluwara mwai pe hapi hinga miyafo naha ya sukwa. Woro hinde apa wunu gendi kumbwa.

¹³ Kale sembe hasini haro hima le do nuwe ki wu daro gisi ki Gotri wunu ha kinani sawesiro mwa'ambwe kipe fwele wu toro nambwe, mina. Wunu apahime wu dani ele mwa'ambwe ni miya ki wu heindau hinga wu nikisindani wu eripendaro. Wosini amwei ka hinga wu sawendaro, “Nunu do nuwe ki nu taro ti, hima kicha hinga nu tani gisi faiche naha nu dano.” ¹⁴ O mwanji hinga bwanda hima leni ma nu hambwa, wunu nuwe minde wuhi naha ni wu wakini wu hei kinani wu bwandau. ¹⁵ Woroti ele hima wui ko hukwe ni wu ai hambwapo wu taro seke mu tokwe wu ai sirinani wu ikoro. ¹⁶ Woroti o hinga wu ai wosi nambwe, mina. Wui inaka ti o wui nuwe minde ni hei kinani au wunu saindaro. Nuwe mwe ti, hewen, do nuwe ni dikindau. O keke dele hima Gotri ni, wui Gotri, wu nandau ti keke Gotri huruhumba miya hinga hinde rini hei kumbwa. Mina. Rini ele sembe ha himako to dano ko laka foti ri otokunahiro.

¹⁷⁻¹⁸ Imbihumbwa Gotri Epuraham ni simiyaneheiwani Epuraham Gotri ni sembe mwe naha haro ki Aisak ni angu'omwe hinga Gotri ni ya ri hakoro. Mwasembwa Gotri Aisak keke Epuraham ni ka hinga sawero, “Aisak ri anitafenita letombwa mi hima kupu hinga o wu nakonda.” Wosiwani Epuraham o Gotri mwanji injiro ti ri hambwafwa'aisini ori che funda naha ri yeni angu'omwe hinga Gotri ni ya ri hakoro. ¹⁹ Rini ka hinga ri hambwaro: “E, ri hasiwa Gotri ri kwambu ki o ai rini rasaikonda.” O hinga

ti mwe naha, o keke mwanji yepe ki ka hinga ma nu sawe: “Epuraham ri che rini wa ki ai roro.”

Aisak, Jekop, Josep

²⁰ Aisak rini Gotri ni sembe mwe naha ri hasini Gotri Jekop hima pi Iso ni kwambu ri ha kinani mwanji ti ya fini ri sawe. Mwanji mwe ti, fini ki waya sukwano sumbu tini ri sawero. ²¹ Jekop rini ri hano gisi takaiwani Gotri ni sembe ti ri hasindau ki Gotri Josep i che pini kwambu ha kinani mwanji ti ya fini sawe. Wosini diyandau kumbo rihi tiki ri ahapusini Gotri ni ya ri wese'anda. ²² Josep rini Gotri ni sembe mwe naha ri haro ti keke ri hano gisi takaindawani ichai Isurel hima le Isip ko wu andosini wu ino sumbu tini ya ri sawe. Wondani ri hapa wu ra'aini wu sino ti okwe ya wunu ri sawe.

Moses

²³ Moses ri nuwai yapai, fini Gotri ni sembe haro hima. O keke nuwai Moses ni rasini rini fi yanisiwani nika namili ete ya ri da. Hinde wowani, fi heiwani Moses che kipe naha. Fini king Fero injiro lo mwanji tini fi aki nambwe.

²⁴ Moses rini Gotri ni sembe haro hima. Hima laka ri saiwani wunu, Fero i himiyama che ti che, rini wu nano ti ri diyaha. ²⁵ Rini Gotri hima kupu le, Isurel himako, ga nomo wu rano tini ri okokonani, gisi faiche keke kapwa sumbu tini ri sirinani eripe'aripe sumbu ti ri wosino ti ri diyaha. ²⁶ Rini ka hinga ri hambwaro, Kurais hi ti keke huruhumba ri heiwa, oti kale Isip pe ya mwa'ambwe hinga tini dikindau. Hinde wowani, rini Gotri waya rini hano mwa'ambwe wasa tini miya rihi ete ya ri misinda.

²⁷ O Moses tombwa Gotri ni sembe ri haro ti keke ri saini Isip ya ri andosi. Woro king i sembe enge a ti keke ri aki nambwe. Hinde wowani, hima Gotri ni miya minde ki hinde apa rini hei kumbwa, woro Moses to Gotri ni miya minde ki ri heiro hinga ri hambwasini kwambu naha ki

ete ya ri eninda. ²⁸ Moses Gotri ni sembe ri haro ti keke Gotri Isurel hima leni hanja'aiwa i kinani sipisip ri yesini fi ti Isurel hima lei aka rarususirasindau ki ya ri yefokitasi. Wosiwani che mwa leni yeno ensel hima Isurel himako i aka tokwe takaini wu i nambwe. Moses o hinga ri wosini Pasofa gisi ri owero.

Isurel hima miyafu naha sembe kwambu tiki wu haro

²⁹ Isurel hima le Gotri ni sembe wu haro ti keke wu ini 'Soluwara Naro' uchandau fwa we ki numbo minde ki indau hinga ya wu yetikina. Wosiwani Isip pe hima le o hingambwa wu yetikinakoni uku sumbwe ti wu ani ya wu ha. ³⁰ Isurel hima le Gotri ni sembe wu hasindau tiki wu ini Jeriko ko tini injisiro humokuto ini tini numbo funda funda gisi tapa'angi hatachi fisi ki wu hawe i haweiwani o humokuto ini ya lendoni sika. ³¹ Numbo tenge humwe foti, Rehap, okwe Gotri ni sembe haro ki Jeriko ko tini hei kinani gainani taro Isurel hima fisi pini ti okularo. Woroti keke tini ele sembe ha nambwe hima lenga walambe i nambwe.

³² Woroti apa bwele mwanji hinga tini ani ai ani ondiya kumbwa. Gitiyon, Barak, Samison, Jepita, Defit, Samiyel, e, ele Gotri mwanji bwarakarandaro hima lenga wui sumbu a kaino ti, apa bwele amwa hinga ki a kai kumbwa.

³³ Dele hima hinga wunu Gotri ni sembe wu hasini wunu hima fwele ele biya au anaye hima lenga wui king apuko-laka lenga wu yeni wu ginandaro. Wunu hima fwele sumbu kipe tumbwa wu wosisini Gotri wunu ha kinani bwasiro mwa'ambwe ti wu tororo. Wunu hima fwele au mama asa, laiyan, lei takisopo ti wu atipindaro. ³⁴ Wunu hima fwele hi omwesika naha saindaro ti, wu yetipinaro. Wunu hima fwele wu akini wu iwani gipi au naha hinga ti takeheni wunu ye nambwe. Wunu hima fwele metengei naha wu rikirikinandaro ti, wu yakinasinimbwa au anaye

hima kwambu naha ya wu sira. Ete wosinumbwa ele biya au anaye hima ba fweleni wu enginawani ya wu akini i. ³⁵ Himiyama fwele sembe wu haro ti keke, Gotri wui che dinga leni ai rasaiwani wu ai ra'airo. Hima fwele kalapus wosiwani wunu omwemendindau hima le wu ha kinani wui tape le walambe naha wunu wosindaro. E, Gotri ni gumwa wu sipo wunu omwemendindau himako wunu andopo wu ikoro. Woro wunu omwemendindau himako i mwanji ti wu sirina nambwe, mina. Wunu do nuwe ki ete wu da ki wu hambwa nambwe, ete da ete da himamwale ti wu torosini wa ki wu ai saino tini wu hambwandar.

³⁶ Sembe ha hima fweleni omwemendindau hima le wunu saweningitengindani fweleni tanambwandani fweleni seni kupu tiki wunu injisini kalapus tiki ya wunu rawarunda. ³⁷ Wondani wui miho le humokuto tiki wunu takehendani kapwa sumbu naha ki ete wunu simiyaneheindaro. So wu torosini wunu kutondawani tipa tipa wunu indaro. Gipi au naha tiki wunu yewani wu handaro. Ete wondawani sembe haro hima fwele sipisip tupu tiki, meme tupu tiki nika'ari hinga wu injisini ya wu ichi'uchanda. Hinde wowani, wunu tape ichaki mwa'ambwe wu heifundaro. Ete wondawani ele nomo ni wunu handani kapwa sumbu naha tini ete wunu wu wosindaro. ³⁸ O hinga keke wu akini hima da nambwe michi tiki wu ini kimba leki wu yanindani humokuto sopo leki, e, nuwe sopo leki ya wu yaninda. Hinde wowani, kale sembe haro hima le wui sumbu kipe naha, o keke do nuwe pe sembe ha nambwe hima lenga funda wu dano ti kipe mina.

³⁹ Kale himiyama hurahama hinga tinda sembe Gotri ni mwe naha wu haro ti keke Gotri miyaningisopo ki wunu hima kipe naha. Woro imbihumbwa Gotri wu toro ki wunu ri sawesiro mwa'ambwe kipe naha ti wu toro nambwe. ⁴⁰ Hinde wowani, imbihumbwa kapwa Gotri

mwa'ambwe kipe naha foti nunu keke ri otokunasiro ti, kale mwaseni sembe haro himako nunu ni wu dikisini mwaseni wu ini hinde apa wu toro kumbwa. Mina. Nunu tinda ete o gisi kumbwa o mwa'ambwe kipe naha funda nu torono.

12

Nunu Jisas numbwa nu heini sembe ti rini ma nu ha

¹ Apa nunu hinde hinga nu dau? Kale imbihumbwa pe Gotri ni sirinandaro himiyama hurahama miyafo naha wunu omwe ni hokondau hinga kipe naha nunu wu hokosindau. Wondani sembe ha bomo ti amwei naha nunu wu mekusinda. O keke kale nomo hinga, e, kale kapwa sumbu hinga nunu ichakisindau ti ma nu hanja'aisini fu sesini ka Gotri nu nama ki nunu ondiyasiro numbo ti nu namani nu inehei. ² Miya nuhi ti, Jisas numbwa ma nu ma'ainehei. Rindombwa nui sembe ha sumbu numbo ri namburo, wosini ichekai rindombwa ai nunu ri yandosino. Imbihumbwa Jisas ichai ri torono eripe'aripe ti keke kwambu tiki ete ri etisini amwaka ti ri mendini me yapweke tiki ri haro. Woro ka me yapweke ki haro keke huruhumba omwesika ri aro hinga ri hambwa nambwe, mina. O keke apa Gotri tapa mama tokwe ya ri lininda.

Gotri nunu ri okula ki nomo ti nunu ri handau

³ Kunu hambwafwa'ainda, kapwa hima le imbihumbwa Jisas ni wu omwemendindani rini kwambu ki ete ri enindaro. O tini ma ku hambwa, apa ku diyahandani inaka tenge fisi ku hambwa kei. ⁴ Kunu kapwa sumbu ni ku takwili kinani tau kwambu ku randaro ti, kui tape ti ku ohumbwe nambwe. ⁵ Kunu ka Gotri kui sembe ri okula kinani kunu sawesiro mwanji ti ku hikisahiro'o? Kunu, ri che, ri nandani ete ya ri sawe,

“Ai che, e, Apukolaka mini okula ki sumbu fo mini ri wosiwa apa ete sawe kei, ‘O nimba wondau.’

E, kunu okula ki mwanji kwambu ki kunu sawewa sembe kuhi ti apa diyahambayaha kei.

⁶ Mi hambwandau, Apukolaka hima fori keke ri wondau ti, ori hima i sumbu ni ri wonorukwendau.

E, hima foni ri ra'aini ri che hinga ri nandau ti, ori hima sumbu rihi kipe naha sukwa kinani rini yendau.”

⁷ Kunu ma ku etinambusini Gotri ni ku hara'aisiwa rindo kui sumbu ti sa kunu wonorukwe. Gotri kunu ni ri che minde hinga kunu ri wosindau. Kui nindo ki hinde na che to yapai nambwe dawani o yapai rini norukwenda nambwe? ⁸ Mina. Ele yapai hinga tinda wui che leni wu norukwendau. E, yapai hima kunu norukwe nambwe nawa kunu wui che mwe naha mina, kunu numbo tenge pe che hinga. ⁹ Woro kunu ka tini ma ku hambwa, do nuwe ki dau nui yapai hima nunu wu norukwendawani wui hi tini nu rasindau. Woro hingambwa nunu himamwale ga dau yapai nuhi, Gotri, tako tokwe ma nu dani ete da ete da himamwale ti nu toro. ¹⁰ Do nuwe ki dau nui yapai hima gisi faiche naha kekembwa wui inaka ki wu hambwandau hinga nunu wu norukwendau. Woro nui himamwale ga dau yapai, Gotri, mwe naha nunu okula kinani nunu norukwendau, wowa ri sumbu kipe naha tumbwa nu toro ki. ¹¹ Nui Yapai, Gotri, nunu okula ki nomo ti nunu ri handawa ka gisi ki nunu hinde apa nu eripe'aripe kumbwa, mina, sembe nuhi ti nomo tumbwa. Woro o hinga nunu okulandau ti, ichai sumbu nuhi ti kipe naha sukwani sembe nuhi ti wahapisini kipe naha tumbwa ete da kinani ri okulandau.

Nunu kwambu tiki ma nu etinambu

¹² O hinga keke, seke tapa kuhi dungurauro ti, ma ku sainsi dachinani etiya kwambu sa ti. ¹³ Kui seke keke ku

hambwafwa'aisini numbo ma ku wonorukweni nambu. Wosiwa apa seke kapwa himako o numbo ki wu iwa seke wuhi hinde lehumwarukoni sika kumbwa, mina. O kipe ai wosino.

¹⁴ Ele biya himako ga sembe wahapi bomo ti tau kwambu naha ma sirinani ku randa. Wosini Gotri okoko-nandau sembe halaya sumbu ti ma ku wonorukweni sirinanda. Woro hima foi sembe ti halaya nambwe nawa apa Apukolaka hinde ri hei kumbwa. ¹⁵ Kunu hambwafwa'aında, apa kui nindo ki dau hiparakambwe fori ri hichakokoni Gotri hima keke wo sumbu ti ri andosi ki. Foki kui nindo tiki hima fori kapwa me hinga ri saini nomo kunu ha'i hatani kui sembe kisi wo ki. ¹⁶ Apa kui nindo ki dau hima fori humwe sawe sumbu tini ri sirinani, e, Gotri ni ri hikisa ki, imbihumbwa Iso wosiro hinga. Iso ri sembe tupu keke ri hambwafuni mwasanuku che nani yapai rini haro kwambu ti ahirahi ki wungwa jiro. ¹⁷ Kunu ku hambwanda, gumwa kumbwa mwasanuku che kwambu oti ri ai toro kinani ri bwawani Gotri minambwe ya rini na. Wosiwani Iso ori kwambu ri ai toro ki ri ichaka ichakafuro. Wo bwele numbo ki Aisak ri sembe ai jamekono?

Saiyon kimba kipe ki nu sukwahiro

¹⁸ Kunu apa tapa kuhi ku owero kimba foti, Sainai, ku takai nambwe, mina. Hi laka saindau michi ti, sunduni dasikinasindau michi ti, e, ausuwa omwesika sindau michi ti, ele michi ni ku ini ku takai nambwe. ¹⁹ Fu au laka wuichini Gotri tumwa fo uchandau michi tokwe ku inda nambwe. Kale hima tiya tumwa fo giwani wu mendikoni wu akindau tinga Moses ni ka hinga ya wu sawe, “Nunu ka bai tumwa hinga nu ai mendi hinga.” ²⁰ Wunu Gotri ka mwanji hinga wunu sawero tini ya wu aki, “E, hima fori tapa rihi do kimba ni ri owewa humokuto ba ma rini ku yewa sa ha. E, kui bulumakau, sipisip le okwe o

hingambwa ma ku wosi.” ²¹ Wunu ele mwa'ambwe wu heiro ti keke aki omwesika naha ya wu aki. Wowani Moses okwe ya sawe, “Ani okwe ani heini ani apapanasini ani akindau.”

²² Woroti kunu Moses ka Sainai kimba ki mekuro numbo ki ku raru nambwe, mina. Kunu Saiyon kimba tiki, ete da ete da Gotri ko laka ki ku rarusindau. Ko mwe ti, Jerusalem, hewen ko tiki o da, o ko ki ensel miyafu naha wu wausini wu eripe'aripendau. ²³ Kunu Gotri mwasanuku che le wu eripe'aripe ki wu wauro michi ki ku takaihiro. Gotri kale mwasanuku che lei hi wuhi ti chengi tiki kaisiwani hewen ko ki o ya da. Kunu ele hima ni kotimwono Gotri ga Gotri hima kipe naha naro hima lei himamwale lenga wui mu ki ku takaihiro. ²⁴ Ka alase ki raisini Gotri ga mwanji ako kunu keke injiro hima ri, Jisas, ri dawehenaro fi rihi ki ku takaihiro. Woro Jisas fi to Epel fi tini dikindau.

Nunu ma nu hambwafwa'aisi

²⁵ Kunu hambwafwa'aisi. Apa wasamba kuhi ku oki-tisini dori hima bwandau mwanji ti ku mendi ki heifu ki. Injelembwa do nuwe ki daro hima leni mwanji kwambu foti Gotri Moses takisopo ki wunu sawewani ri mwanji tini wu sawesiya'airo. Wosiwani Gotri sembe enge a tawani wu akini wui kapwa sumbu wasa keke wu diki nambwe. Apa Gotri hewen ko tiki dasini mwanji kwambu foti o nunu sawesinda. E, rini ni gumwa nu siwa ka kapwa sumbu wasa nuhi keke hinde hinga apa nu dikino? Minambwe naha. ²⁶ Imbihumbwa Gotri ri takisopo ki ri bwawani do nuwe ki minawe laka diro. Woro apa ka hinga o nunu ri ai sawesinda, “Numbo fotinga o ani ai simiyaneheikonda. Woro nuwe tumbwa mina, nuwe tinga niri tinga funda ete a sawewa dikondau.” ²⁷ Do mwanji

“numbo fotinga” ka hinga o ai nunu sawesinda. Injelebwa Gotri ri wosiro mwa'ambwe hinga apa ri ai simiyaneheiwa embeisembeino mwa'ambwe hinga apa hinde da kumbwa, tinda humbukondau. E, ele mwa'ambwe Gotri simiyaneheiwa embeisembei nambwe nawa apa hinde wu humbu kumbwa, ete dano.

²⁸ Ka Gotri kwambu nu tororo ti, o kwambu apa hinde embeisembei kumbwa. O keke Gotri ni ma nu wese'andani ri okokonandau sumbu tumbwa nu sirinandani rini numbwa nu lotu wonda. Wondani rini ni nu akindani hi rihi ti ma nu rasainda. ²⁹ Hinde wowani, nui Gotri rini kale tikisapu miyafu tusiwani undau hi laka hinga.

13

Nunu nui hiparakambwe le keke ma nu wo

¹ Kunu sembe ha himako, kui hiparakambwe le keke ma ete ku wonda. ² Apa hima fori kui aka lengu tokwe iwa miya tumbwa rini ku hei kei. Kunu ku hambwandau, imbihumbwa hima fwele ka hinga wu wosiro. Wunu ensel fwele wu ratani wui aka tiki wu oweni wu daro. Woroti ensel hima nani wu hambwa nambwe.

³ Kunu kui hiparakambwe fwelenga kalapus tiki funda ku dau hinga ma wunu hambwanda. Wondani ele kui hiparakambwe wui tape ki nomo wunu andau ti, ma wunu ku hambwanda. Ku hambwandau, kunu okwe hima tape.

⁴ Anahopwe sumbu ti Gotri miyaningisopo tiki kipe naha tumbwa sa ete inda. Ku hambwandau, ichai Gotri kapwa sumbu wasa ele himiyama hurahama anahopwe nambwe dasini wu wosindaro kapwa sumbu ti, e, anahopwesini hima i humwe tini sawero kapwa sumbu wasa ti wunu ri hano.

⁵ Kunu apa ya tini okokonandau sumbu ti ku sirina kei. Mwa'ambwe ku tororo ti, ka hinga ma ku hambwa, “Oti kipe, yakito, ani eripenda.” Hinde wowani, nunu ni ya

mwa'ambwe handau Gotri ete sawesindau, “Apa gumwa kunu a sini hinde kunu ani andosi kumbwa. Minambwe naha.” ⁶ O hinga keke sembe nuhi ti sa yakinasiwa ka hinga ma nu sawe:

“Apukolaka ete ri ani okulandau. Apa ani aki hinga. Apa hima le hinde hinga wu ani wosi kumbwa? Mina.”

Nunu kale imbihumbwa pe sios mekupu lei sumbu tumbwa ma nu sirinanda

⁷ Kunu kale imbihumbwa pe sios mekupu hima leni ma ku hambwa. Imbihumbwa Gotri mwanji ti kunu ni wu bwandaro. Wui sumbu ti, e, wu ichi'uchandaro numbo ti ma ku hambwani wui sembe ha bomo tumbwa ku sirina.

⁸ Jisas Kurais hima keke injelebwa ri namburo numbo ti, apa ete dani ichai o hingambwa ete dakonda. ⁹ Apa ele gambolombo mwanji to tani kunu gambowa Gotri sirinandau numbo kipe naha ti ku andosi ki. E, sembe nuhi ti Gotri hima keke wo sumbu nu torosini kwambu ki nu etiwa, o kipe naha. Woro sembe nuhi ti, ele ahirahi andau nuwe pe sumbu ni nu sirinawa hinde apa nunu okula kumbwa. Ele sumbu ni sirinaro hima le wui nindo ki sumbu kipe fo sukwa nambwe.

Ka angu'omwe hinga Gotri okokonandau

¹⁰ Kurais nunu keke Gotri ni ri tape ti angu'omwe hinga haro tei nuhi ya dau. Woro puris himako nika'ari ba kiro lotu wo aka tiki sumbu hukwe ni sirinani tau ti ete wu randau ti, wunu o tei ki haro angu'omwe hinde wu rani wu a kumbwa. ¹¹ Ka puris hima i apukolaka ele omwe i fi ti ri ra ra ka Aka Tipa Kipe Naha Naha tokwe ri raruni kapwa sumbu keke o fi ni angu'omwe hinga ri handau. Woro ele omwe hinga tinda ete ko tipinumbo tiki hi tiki wu tundau. ¹² Woro hingambwa Jisas okwe Juta hima laka leto rini rumbwewani ko tipinumbo tiki amwaka ti ri mendiro, ele himiyama hurahama ni ri fi tiki wunu ri

okulawa kipe naha ete wu sira ki. ¹³ O hinga ti keke nunu okwe rini tambwa ko tipinumbo tokwe nu ini huruhumba ri aro hingambwa nu a. ¹⁴ Nu hambwandau, nunu doha'a nuwe ki ete da ete da ko laka nuhi fo da nambwe. O keke ichai sukvano ko laka nuhi fo o ya nu wakinda. ¹⁵ O hinga ti keke nunu Jisas hi tiki Gotri ni ma nu eripe. Wondani nui eripe ti rini ni gisi gisi angu'omwe tini handau hinga nu handa. Mwe naha, nunu nui takisopo ti rini ni ma nu uchandani ri hi tini nu rasainda. ¹⁶ Apa kunu ele himiyama hurahama ni sumbu kipe wosindau sumbu ti, e, kunjenga ku ana'okulandau sumbu ti ku hanja'ai kei. Gotri o angu'omwe hinga tini okokonandau.

¹⁷ Ele sios pe mekupu hima kuhi le kunu okula kinani gisi gisi ete kunu aulindau, wosiwa ichai ele wu randaro tau keke Gotri wunu siliwa ya wu sawe ki. O keke kunu wui mwanji tini ma ku mendini wui tako tokwe da. O hinga wu wosiwa wunu sembe nomo wu hambwa nambwe sa wu eripeni wui tau ti sa wu randa. E, kunu okula ki sembe nomoche hinga ti wu hambwawa apa kipe hinde kunu okula kumbwa.

Gotri ni ma nu uchahambwawa sa nunu okulanda

¹⁸ Kunu nunu okula ki Gotri ni ma ku uchahambwanda. Nunu nu hambwawani Gotri miyaningisopo ki nui sembe ti kipe naha. Wosini nui okokona ti nunu gisi gisi o hingambwa ya nu indakonda. ¹⁹ Ani ai okokona ti, Gotri ni ku uchahambwandawa sa ani okula. Wowa kunu tambwa huwainani ani ai ta.

²⁰ Gotri rindombwa sembe wahapi mu naha. Gotri nunu keke woni ete da ete da mwanji ri injisiwani Jisas fi ti dawehenaro keke Gotri ai rini rasaisiwani rindo sipisip leni aulindau mekupu hima hinga ya ri sira. ²¹ Woro o Gotri tombwa ele sumbu kipe hinga sa kunu hasiwa ri okokona tumbwa ma ku sirinanda. Wosini Jisas Kurais hi

tiki ele ri eripe'aripe sumbu amwei sa ri wosiwa ele ni ma nu sirinanda. O hinga nu wondawa Jisas Kurais ri hi ti omwesika naha sa ete inda.

Mwanji tipa fo

²² Ai hiparakambwe le, mwanji kwambu tiki ya kunu a sawendau. Kunu kui wasamba ti ku owesini kui sembe ha sumbu okulano mwanji do tini ma ku mendi. Do chengi kunu ni a kaindau ti mwanji huwe laka a kai nambwe.

²³ Ka tini ma ku hambwa, nui hiparakambwe fori, Timoti, kalapus tiki ri daro ti rini wu hanja'aiwani ri siraro. Woro ri tani ani tambwa metengei ri sikawa sini funda ete si tani o kunu si heikonda.

²⁴ Kunu ele kui sios pe mekupu hima lenga Gotri ni sembe haro hima lenga nunu keke ma wunu ku wese'a. Itali pe sembe ha hima le kunu ni wese'anda.

²⁵ Gotri hima keke wondau sumbu ti kunu ga sa ete da.

Kwanga New Testament

The New Testament in the Kwanga Language of Papua New Guinea

Nupela Testamen long tokples Kwanga long Niugini

copyright © 1992 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: Kwanga

Translation by: Wycliffe Bible Translators

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-Noncommercial-No Derivatives license 4.0.

You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:

You include the above copyright and source information.

You do not sell this work for a profit.

You do not change any of the words or punctuation of the Scriptures.

Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

2015-01-26

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 19 Jul 2019 from source files dated 23 May 2019

9b9d210f-fdb8-5c15-b5b1-101223ee7f43